K DISKUSNÍMU PŘÍSPĚVKU ZUZANY BARTOŠOVÉ, DNY HYGIENY VÝŽIVY TEPLICE 2014 Z POHLEDU „VÝŽIVÁŘE“ PRAKTIKA

RESPONSE TO THE DISCUSSION COMMENT OF ZUZANA BARTOŠOVÁ, THE NUTRITION HYGIENE MEETING, TEPLICE 2014 FROM THE POINT OF VIEW OF A PRACTICING “NUTRITIONIST”

JAN ŠEVČÍK

Společnost pro výživu, Praha

Jsem velice poctěn vyjádřením paní kolegyně MVDr. Zuzany Bartošové z Prostějova za vysoké hodnocení konference Výživa a zdraví a práce jejích garantů. Rád bych doplnil paní kolegyni a úvod jejího dopisu o dvě zdánlivé maličkosti. Jednou je podtitul názvu a tématu konference Plnění úlohy hygienické služby a hned pod ním druhá „maličkost“ – oficiální logo „Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí“ přidělené této konferenci Ministerstvem zdravotnictví ČR jako vůbec první akci tohoto druhu. Možná někdo to bude považovat za malichernost, ale vedení Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP, jeden z hlavních organizátorů této konference, považuje úlohu hygienické služby v Programu Zdraví 2020 v ČR z hlediska primární prevence nemocí doposud za nedostatečnou. Ve snaze prodiskutovat a „probudit“ aktivitu HS v primární prevenci nemocí zvolilo vedení Společnosti tento podtitul. Škoda, že hlavní hygienik MUDr. Valenta byl na poslední chvíli z účasti na teplické konferenci odvolán k jednání v Poslanecké sněmovně, kde před poslanci výboru pro zdravotnictví PS spolu s ministrem projednávali „Dopady restrikce v HS v letech 2006–2012 na zajištění ochrany a podpory veřejného zdraví a primární prevence nemocí v ČR“. Výsledek tohoto jednání hlavního hygienika je více než uspokojivý. Škoda, že mnozí ředitelé KHS tuto aktivitu MUDr. Valenty nedoceňují a opět své odborníky na teplickou konferenci posílají jen velmi střídmo, pokud vůbec.

Nyní k příspěvku dr. Bartošové. Autorka si postěžovala, že zatímco „... jsou gesce hygienické služby postupně odnímány, věda se rozvíjí dál. Bylo by škvělé, kdyby záměry a nové poznatky v oboru ochrany veřejného zdraví našly i konkrétní uplatnění v hygienické praxi.“ Asi neví, že prakticky všichni odborní garanti konference připravující její program jsou dávno v důchodovém věku a „vědu“ dělají spíše jako koníčka. I mezi autory sdělení, jsou „sociální poměry“ podobné. Všichni my nejstarší jsme své terénní začátky a zkušenosti získávali v poměrech platnosti zákona č. 4/1952 Sb., o hygienické a protiepidemické péči, a zá-

kona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, který nejenže nebránil spolupráci všech kontrolních služeb, ale přímo ji předpokládal a prosazoval (tzv. trojky).

Přes tyto zkušenosti nás starších lékařů-hygieniků pracujících v době platnosti obou výše citovaných zákonů se naši nástupci ptají stejně jako kolegyně Bartošová: „Je tedy nějaký důvod ke kontrole SVS a SZPI v provozovacích stravovacích službách? Politická rozpínavost však úsudek zdravého rozumu potlačila. A aniž by byl hmatatelný důvod, začíná od 1. 1. 2015 platit zákon č. 139/2014 Sb., kterým se mění zákon 110/1997 o potravinách a tabákových výrobcích, který dozorovou činnost tří kontrolních orgánů umožní.“ A dále: „Proč díky změně zákona o potravinách budou v restauracích od 1. 1. 2015 vykonávat dozor nad problematikou potravin tři dozorové orgány?“

Vzato čistě „úředně“, je těch důvodů ke kontrole stravovacích služeb orgány SVS a SPZI hned několik, a to podle jejich rezortních platných zákonů. Potom jsou zde ještě důvody další, tzv. mezirezortní, kdy je potřeba „dát hlavy dohromady“ a poučit se navzájem třeba o tom, kde se v tom složitém potravním řetězci opravdu stala chyba, která ohrožuje zdraví a třeba i životy lidí. Ze své praxe výživáře na OHS nebo na KHS bych mohl vzpomenout hned na několik epizod, které nám daly zabrat a kde jsme nutně potřebovali konzultovat odborníky alespoň jedné, někdy i obou výše uvedených služeb.

Toxická *E. coli* O57 v mletém mase byla tvrdým oříškem nejen pro nás a mikrobiology v laboratoři, ale především pro veterináře v provozech masného průmyslu – a na těžce nemocné děti ohrožené těmito mikrobi raději nevzpomínat (pokud se dobře pamatují, musely být v této epizodě dvě děti dialyzovány a dalších 12 dětí hospitalizováno). Nesmíme pominout nebezpečí tzv. hemolyticko-uremického syndromu způsobovaného právě životu nebezpečnými toxiny tohoto mikroorganismu.

Podobně řešení klíšťové encefalitidy – maličkost? Někdy snad, ale při pátrání po cestě přenosu této choroby mlékem, v našem případě kozím, to byl pozoruhodný

a tvrdý oříšek jak pro epidemiology, tak pro veterináře – bez úzké spolupráce by řešení bylo nemožné.

Zvláštní epizodou je každá epidemie tularemie. Za dobu své praxe jsem jich zažil několik, na nichž se podíleli odborníci hygienické služby, epidemiologové i včiváři, spolu s odborníky veterinární služby. A vůbec – termín „antropozoonózy“ je přece regulérním epidemiologickým termínem.

Mohl bych dále vzpomínat na společné porady odborníků tzv. „Trojky“ (HS + OVS + SZPI) při řešení neepidemických výživových problémů ve výživě obyvatelstva a při projednávání preventivních opatření vůbec. Stačí připomenout řešení potřeby rychle zajistit bezplatné přesnídávky o definované nutriční hodnotě, výběr surovin pro ně, jejich výrobu, distribuci i spotřebu, a to denně pro 70 000 zdravotně ohrožených a strádajících žáků základních škol v Podkrušnohoří v 70. letech minulého století. Úspěšné řešení takového úkolu předpokládalo tu nejužší spolupráci nejen zmiňované Trojky, ale i mnoha dalších realizátorů v okrese i v kraji. Scházet jsme se měli měsíčně až čtvrtletně, v kritických situacích však byly vzájemné návštěvy téměř na denním pořádku.

Podobné situace jsme byli svědky i v letech 2012 a 2013 při tzv. metanolové aféře, kdy místa podezřelá z výskytu tohoto nebezpečného alkoholu většinou museli navštěvovat pracovníci HS spolu s policií nebo i s pracovníky SZPI a dalšími kontrolními orgány.

Také je nutné připomenout program „Zdraví 2020 – Národní strategii ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí“ nedávno schválený vládou i Poslaneckou sněmovnou, jehož účelem je „především stabilizace celého systému prevence nemocí a ochrany a podpory zdraví a nastartování účinných a dlouhodobě udržitelných mechanismů ke zlepšení zdravotního stavu populace.“

Tento program je určen „nejen institucím veřejné správy, ale také všem ostatním složkám – jedincům, komunitám, neziskovému a soukromému sektoru, vzdělávacím, vědeckým a dalším institucím“.

Ucelený a kvalifikovaný výkon státního dozoru nad potravinami je z pohledu ochrany zdraví člověka jen menší součástí tohoto programu a opravdu je nutné vykonávat ho i v takovéto trojsoučinnosti. Způsob, jakým se takový státní dohled bude vykonávat, je už otázka druhá, ale že se vykonávat z důvodu ochrany zdraví má a musí, to je věc jistá.

Zbývá dořešit, kdo bude dozor tří státních orgánů koordinovat, kdo z nich bude mít hlavní „odpovědnost za ochranu a podporu zdraví a prevenci nemocí“. Vládou ČR a Poslaneckou sněmovnou schválený „Program zdraví 2020“ předpokládá pro dosažení hlavních cílů a priorit Národní strategie zapojení všech složek státní správy a celé společnosti s důrazem na účast komunit i jedinců. Ministr zdravotnictví má o plnění tohoto důležitého plánu informovat vládu každý rok, poprvé do 30. 9. 2015. Každá diskuse o koordinaci a odpovědnosti za výkon státního zdravotního dozoru je tedy zbytečná, hlavním gestorem v primární prevenci nemocí a ochraně zdraví musí být vždycky jen rezort zdravotnictví, a to na všech úrovních, tedy i na úrovni běžného dozoru v potravinářství.

O tom a o mnoha jiných souvisejících otázkách, se chceme radit na konferenci „Výživa a zdraví 2015“, která se bude konat opět v Teplicích ve dnech 15. – 17. 9. 2015.

MUDr. Jan Ševčík
Společnost pro výživu
E-mail: jan@jansevcik.cz